

Sodobna vloga specialnih sil v Natu na primeru Slovenske vojske

The Contemporary role of special operation forces in NATO using the example of the Slovenian Armed Forces

Povzetek

Spreminjajoče se varnostne razmere in ponavljajoče se nove grožnje, narava konfliktov ter oteženo predvidevanje prihodnjega varnostnega okolja zahtevajo od organizacij in držav drugačen ter učinkovitejši način organiziranja in pristopa k reševanju teh izzivov. V Natu poteka intenzivno preoblikovanje specialnih sil z namenom spopasti se z novimi varnostnimi izzivi v spreminjajočem se okolju. Za manjše države, kot je Republika Slovenija, predstavljajo razvijajoče se spremembe priložnost za kredibilno vlogo znotraj mednarodne skupnosti in zavezništva tudi v razvoju in umestitvi specialnih sil Slovenske vojske znotraj sistema nacionalne varnosti ter obrambnega podsistema Republike Slovenije. Vsaka država je tako velika, kot želi biti. Ali znamo izkoristiti zmožnosti za razvoj specialnih sil glede na velikost svoje države in vedno omejene finančne vire? Narava in značilnost specialnega delovanja zahtevata manjše, izurjene, posebej organizirane in opremljene vojaške enote.

Taktična študija, sprejeti dokumenti zavezništva s področja specialnih sil in Direktiva za specialno delovanje v Slovenski vojski so normativni dokumenti, ki so zaupni in umeščajo Enoto za specialno delovanje (ESD) v slovenski prostor ter ji dajejo možnosti za nadaljnji razvoj. Od odločevalcev v RS je odvisno, ali bodo znali uporabiti zmogljivosti specialnih sil za narodne interese države v domovini in zavezništvu. Na taktični ravni ostaja zahtevna naloga Enote za specialno delovanje, da ohrani visoke standarde pri usposabljanju in razvoju posameznikov znotraj enote, prav tako pa kulturo specialnih sil, ki je temelj specialnega delovanja.

Ključne besede: Enota za specialno delovanje, specialne sile zavezništva, specialne operacije.

Abstract

The changing security situation and its recurring new threats, the very nature of conflicts, and the difficulties of predicting the future security environment require organisations and countries to adopt a different and more effective means of organisation and approach in order to respond to these challenges. An intensive transformation of special operation forces is being carried out within NATO, in order to meet the newly emerging security challenges in the changing operational environment. For small countries, such as the Republic of Slovenia, the evolving changes represent an opportunity to play a credible role within the international community and the Alliance, through the development of the special operations forces of the Slovenian Armed Forces and by ensuring they have an appropriate place within the system of national security and the defence subsystem of the Republic of Slovenia. Each country is as big as it wants to be, regardless of its size. Are we in Slovenia able to take advantage of the existing potential and opportunities in the development of special operation forces, taking into account the size of our country and the always-limited financial resources? The very nature and characteristics of special operations basically requires small, highly trained, and specially organized and equipped military units.

A tactical study, the adopted Alliance documents related to special operation forces, and the Directive on special operations in the Slovenian Armed Forces are normative documents of a confidential nature. They ensure an appropriate position of the Special Operations Unit within Slovenia and provide opportunities for its further development. The decision-makers in the Republic of Slovenia are responsible for ensuring that the capabilities available through the special operation forces are used for the national interests of the country, both in the homeland and within the Alliance. At the tactical level, however, the Special Operations Unit of the Slovenian Armed Forces must fulfil the demanding task of maintaining the necessary high standards in the training and development of individuals within the unit, and fostering the culture of special operation forces, which is the basis of carrying out special operations.

Key words: Special Operations Unit, Allied Special Operation Forces, special operations.

1 Uvod

Vse države so v razvoju oboroženih sil razvile ali poskušajo razviti specialne sile, ki jim zaradi njihove strukture in narave delovanja omogočajo veliko odgovorov na sodobne grožnje. Vse to pod pogojem, da so pravilno razvite, umeščene in uporabljene na ravneh države in zavezništva. Najpomembnejša dokumenta, ki v zavezništvu opredeljujeta namen in pomen specialnih sil v nacionalni ter kolektivni obrambi, obravnavata minimalne zahtevane zmogljivosti, opišeta organizacijske modele in finančni vidik, sta MC 437/1¹ in AJP 3.5². SV je s Stanagom³ 2523 (1) (MO RS, št. 860-18/2009-3, 10. 7. 2009) uvedla Natove standarde iz omenjenega AJP 3.5. Stanag predstavlja področno doktrino zavezništva za področje specialnega delovanja. V njem je navedeno, da je specialno delovanje nekonvencionalna vrsta bojevanja v odločilnem delovanju, ki ga izvajajo specialne sile, da bi podprle doseganje vojaških ali političnih ciljev na operativni ali strateški ravni, pri čemer obstaja možnost višje stopnje političnega tveganja kot pri uporabi konvencionalnih sil.

V nacionalnem smislu sta pomembna dokumenta Taktična študija in Direktiva za specialno delovanje⁴, ki povzemata celotno sliko in analizo s področja specialnega delovanja in opredeljujeta Enoto za specialno delovanje kot edino enoto v Slovenski vojski, ki izvaja specialno delovanje v Sloveniji. Oba dokumenta sta zaupne narave in zaradi omejitev pri pripravi članka ne bosta predstavljena.

V omejenih virih za razvoj obrambnih zmogljivosti države, posebno tako majhne države, kot je Slovenija, so lahko specialne sile pomemben vir zmogljivosti v prihodnosti, ki daje državi tako veliko prilagodljivosti pri odgovorih na sodobne grožnje kot tudi sodelovanja znotraj zavezništva. Kljub temu se je ustvarilo o specialnih silah veliko mitov, ki večinoma preprečujejo

¹ MC 437/1 – Special Operation Policy – Natov dokument.

² AJP 3.5 – Allied Joint Doctrine for Special Operation – Zavezniška doktrina za delovanje specialnih sil.

³ Sporazum o uporabi standarda/(NATO) standardization agreement (STANAG) 2523 (1) opredeljuje specialno delovanje.

⁴ Direktiva GŠSV za specialno delovanje/dokument IRDG 804-264/2015-10, z dne 7. oktobra 2016.

pravilno razumevanje njenih zmožnosti. Dodatna ovira je tudi zgodovinska zaznamovanost v slovenskem prostoru glede dojemanja specialnih sil iz naše polpretekle zgodovine. Nezanemarljiva dejavnika popačene slike zmožnosti specialnih sil sta želja po njihovi predstavitvi in osredotočenost na direktne akcije, ki so privlačne in zanimive. Pri tem pa se zanemari vidik drugih nalog specialnih sil, zmožnosti specialnega izvidovanja⁵ oziroma specialno izvidovanje in vojaška pomoč. Zaradi njih so lahko specialne sile zelo pomembne in so pravzaprav množitelj sil tako v domačem kot mednarodnem okolju.

Popačena slika hollywoodske filmske industrije prikazuje podobo nadnaravnih zmožnosti operaterja specialnih sil. V resničnosti ni tako. »Supermanov« v specialnih silah ni. Specialne sile in specialne operacije so že po svoji naravi nekonvencionalne; zanje je značilno razmišljanje in delovanje zunaj ustaljenih okvirov. Izbor oziroma selekcija je namenjena iskanju takšnih posameznikov. Govorimo o kulturi specialnih sil, ki je usmerjena k temu, da je neka naloga vedno izvedena. Visoke etične norme, domoljubje, zrelost, odgovornost, odnos do sodelavcev, materialnih sredstev in dela, vztrajnost, vzdržljivost in odločnost pripadnika, da nikoli ne odneha, so le nekatere izmed lastnosti operaterja specialnih sil. Vse naštetu in trdo delo oblikujejo operaterja, ki je primeren za delo v specialnih silah. Med izrednimi razmerami je prav človeški dejavnik najpomembnejši. Zavedanje pomena o tem je v Enoti za specialno delovanje veliko in prav to se v celotnem procesu oblikovanja operaterja zelo poudarja.

Slovenija in njene oborožene sile so v primerjavi z večino drugih zavezniških držav mlada razvijajoča se država, ki ima zaradi svojih značilnosti in zgodovinskih vidikov svojevrstne zmožnosti pri razvoju obrambnih zmogljivosti. Razvoj specialnih sil in njihovo opredeljevanje pri tem nista izjemi. To področje se je v zadnjem desetletju zelo razvilo v smislu razumevanja, umestitve in sledenja trendom zavezništva na področju specialnih sil. Z direktivo GŠSV za specialno delovanje, ki jasno opredeljuje, kdo je nosilec specialnega delovanja in kaj to delovanje pomeni v RS, se je položaj specialnih sil bistveno izboljšal.

Namen prispevka je predstaviti pogled na značilnosti, prednosti in omejitve delovanja specialnih sil zavezništva in SV, zakaj so specialne sile edinstvene

⁵ SR – Special econnnaissance/specialno izvidovanje.

in prilagodljive za nove sodobne varnostne izzive ter katere so glavne naloge specialnih sil zavezništva in SV.

Cilj prispevka je političnim in vojaškim odločevalcem osvetliti pomembnost in uporabnost specialnih sil za Republiko Slovenijo v spreminjajočem se varnostnem okolju in hkrati izpopolniti njihovo razumevanje o zahtevnosti razvoja zmogljivosti na področju specialnega delovanja.

S prispevkom želim poglobiti razumevanje načel s področja specialnega delovanja, hkrati pa prikazati pomembnost razumevanja odločevalcev, da specialne sile uporabljajo za doseganje ciljev, ki so operativno ali strateško pomembni za RS ali zavezništvo. V prispevku bodo uporabljene različne metode dela, kot so analiza primarnih virov, deskriptivna metoda in analiza drugih virov.

2 Specialne operacije z vidika zavezništva

AJP 3.5, združena doktrina zavezništva za specialne operacije, opredeljuje, da specialne operacije vojaške dejavnosti izvajajo posebno izbrane, organizirane in usposobljene sile, ki so sestavljene iz izbranih posameznikov. Pri tem uporabljajo nekonvencionalno taktiko, tehnike in načine delovanja. Te dejavnosti so lahko izvedene v celotnem spektru vojaških operacij, samostojno ali skupaj s konvencionalnimi silami z namenom doseganja želenega končnega stanja. Politično-vojaški razlogi lahko zahtevajo tajne ali prikrite tehnike, ki so sprejemljive z vidika političnega ali vojaška tveganja, niso pa povezane z operacijami konvencionalnih sil. Specialne operacije prinašajo strateške ali operativne rezultate ali pa so izvedene tam, kjer obstaja veliko politično tveganje (AJP 3.5, 2013, poglavje 1).

2.1 Značilnosti specialnih operacij

Specialne operacije so združene z drugimi komponentami. Specialne sile so organizirane v združenem načinu z letalstvom, mornarico in kopenskimi silami Natovih članic.

Natove specialne sile so strateška zmogljivost, ki se uporablja z namenom doseganja strateških in posebnih operativnih ciljev. Specialne sile zavezništva

vodi komponentno poveljstvo za specialne operacije, ki deluje skupaj z drugimi poveljstvi (letalstvom, mornarico, kopenskimi silami).

Nato izvaja specialne operacije na združenem območju delovanja (JOA⁶). Združeno območje delovanja omogoča poveljniku na operativni ravni skupaj z drugimi komponentami največji mogoč učinek sinergije in skupnega delovanja, integracije in Natovega principa medsebojnih odnosov v smislu podpiran–podprt.

Specialne operacije so normalno izvedene v nepredvidljivem sovražnem ali politično občutljivem okolju, v katerem ustvarijo učinke, ki podpirajo dosego strateško-operativnih celostnih ciljev. Te operacije so lahko izvedene z uporabo tajnih ali prikritih zmogljivosti in tehnik ter zahtevajo zrele in visoko usposobljene operaterje specialnih sil.

Specialne operacije so lahko izvedene samostojno ali v povezavi z operacijami konvencionalnih sil, lahko vključujejo združene in medagencijske operacije.

Specialne operacije se razlikujejo od konvencionalnih v razlikah pri političnem tveganju, operativnih tehnikah, načinih uporabe, odvisnosti od natančnih operativnih obveščevalnih podatkov in uporabi sredstev. Pripadniki specialnih sil izvajajo skrben selekcijski proces in usposabljanje za posebne naloge, ki presegajo temeljne vojaške veščine z namenom doseganja standardov in veččin specialnih operacij. Organizacijska struktura specialnih sil sprejema zrele in stabilne osebe, ki vzdržujejo visoko raven pooblastil iz več vojaških specialnosti.

Specialne operacije so integriran del zavezniških kampanj. Lahko pa so izvedene enostransko v podporo specifičnih ciljev zavezništva. Večina specialnih operacij je izvedena in oblikovana z namenom, da poveča verjetnost uspešnosti skupne zavezniške kampanje. Specialne operacije lahko dopolnjujejo konvencionalne operacije, vendar ne smejo tekrovati z njimi niti ne smejo biti njihov nadomestek.

Uspešna izvedba specialnih operacij je odvisna od usposobljenosti in strokovnosti posameznika ter bojne skupine v številnih specializiranih, pogosto nekonvencionalnih, operativnih sposobnostih, ki se uporabljajo s prilagodljivostjo, improvizacijo, inovacijami in samozaupanjem. Majhnost, edinstvene zmogljivosti in samozadostnost delovanja dajejo zavezništvu

⁶JOA – Joint Operation Area/združeno območje delovanja.

dodatne možnosti pri morebitnem vojaškem odgovoru v vseh fazah nekega konflikta.

Specialne operacije se lahko izvajajo neposredno proti nasprotniku s silo v enkratnem spopadu z direktno akcijo, usmerjeno na kritično točko, ali posredno, na primer z organiziranjem usposabljanja in podporo domačih ali tujih sil z vojaško pomočjo (MA⁷). Rezultati so večinoma zelo učinkoviti glede na sile, ki so vključene. Specialne sile delujejo kot množitelj sil (AJP 3.5, 2013, poglavje 1-2).

2. 1. 1 Skupne značilnosti specialnih operacij

Specialne operacije imajo skupne značilnosti, ki morajo biti upoštevane pri načrtovanju in uporabi specialnih sil. Področna doktrina zavezniških specialnih sil v AJP 3.5 opredeljuje nekatere skupne značilnosti specialnih operacij:

- Tempo operacij: navadno je bistven pri sposobnosti specialnih sil za izvajanje specialnih operacij. Hitra izvedba naloge omogoča specialnim silam zgoščevati natančno opredeljeno bojno moč na kritičnem mestu in v času, da bi se naloga ali umik naloge izvedla, še preden se lahko nasprotnik odzove. Z visokim tempom se uravnesijo majhno število in omejena ognjena moč uporabljenih specialnih sil kot tudi zmožnost nasprotnika, da uporabi svoje sile proti specialnim silam. Visok tempo hkrati omogoča varnost s hitrostjo, ki zagotavlja sprejem višje stopnje tveganja, kot bi bila sicer mogoča.
- Preventivno delovanje: specialne sile lahko preprečijo delovanje nasprotnika z nevtralizacijo njegovih zmogljivosti pred bojem, in sicer samostojno ali v podpori konvencionalnih sil. Prikrita zmogljivosti zaščitnega delovanja lahko preprečijo začetek večjega konflikta ali njegovo stopnjevanje. Specialne sile lahko z vojaško pomočjo zagotavljajo domače obrambne in obveščevalne zmogljivosti, z direktnimi akcijami pa delujejo na kritične operativne in strateške tarče nasprotnika.
- Motenje: specialne sile motijo nasprotnika z napadi na njegove kritične zmogljivosti, ki so lahko tudi odločilne točke oziroma odločilne razmere, in vplivajo na osrednjo točko delovanja. To lahko preprečuje nasprotniku izvedbo uspešnih protiukrepov.

⁷ MA – Military Assistance/vojaška pomoč.

- Zavajanje: specialne sile lahko zagotavljajo poveljnikom na operativni ravni veliko načinov, kako znižati nasprotnikovo raven volje do upora. Ustvarijo lahko vtis, da deluje preveč sil, katerim bi se lahko nasprotnik uspešno uprl. Dajejo občutek, da ni varnih območij in da je nasprotnik predmet napadov kjer koli in kadar koli. Tako je lahko nasprotnikova morala bistveno oslabljena.
- Prevzemanje pobude: specialne sile dajejo poveljnikom veliko možnosti iz vidika prevzemanja pobud v več delih vojaških operacij ravno zaradi velike prilagodljivosti in samostojnosti delovanja.

2. 1. 2 Temeljne naloge specialnih sil zavezništva in Slovenske vojske

Glede na značilnosti specialnih operacij in prednosti, ki jih specialne sile lahko prinesejo zavezništvu, je uporaba specialnih sil mogoča v vseh fazah različnih konfliktov. Glede na prilagodljivost, zmožnosti in veliko možnosti specialnih sil je zelo verjetno, da se bodo uporabljale tudi v prihodnosti.

Kot piše v zavezniški doktrini (AJP 3.5, 2013, poglavje 1-3), se lahko specialne operacije izvajajo v konfliktih ali vojaških operacijah, in sicer znotraj 5. člena kolektivne obrambe ali brez 5. člena operacij kriznega odzivanja (NA5CROs⁸). Prav tako se specialne sile uporabljajo v podporo pri izvajanju bistvenih temeljnih nalog zavezništva (kolektivne obrambe, kolektivne varnosti in kriznega upravljanja). Specialne operacije se ne izvajajo samo med večjimi bojnimi operacijami, operacijami v podporo miru in stabilizacijskimi operacijami kot del zavezniškega kriznega odzivanja, temveč tudi v obdobju miru z namero krepitve medsebojnega sodelovanja. Specialne operacije lahko vključujejo glede na nalogo ustrezno kombinacijo ali vse od glavnih nalog specialnih sil (vojaško pomoč, specialno izvidovanje, direktne akcije). Obsegajo lahko enostranske ukrepe ali pa so del obsežnih in skupnih aktivnosti, ki so namenjene doseganju določenih političnih ali vojaških ciljev strateškega pomena.

V vojaškem pogovornem jeziku se ves čas pojavljajo kratice DA, SR in MA. V naslednjih poglavjih jih bom poskušal na kratko opisati. Temeljne naloge Enote za specialno delovanje lahko poiščemo na spletnih straneh MO in na internih straneh SV, kjer je tudi njihov opis. Temeljne naloge enot so povzete iz zavezniške Natove doktrine AJP 3.5, navedene pa so tudi v Direktivi za specialno delovanje.

⁸ NA5CROs – Non-Article 5 Crisis Response Operation/brez 5. člena operacij kriznega odzivanja.

2. 1. 2. 1 Specialno izvidovanje

Specialno izvidovanje obsega izvidovanje okolja, oceno ogroženosti, oceno cilja in izvidovanje učinkov po napadu.

Specialno izvidovanje večinoma pomeni opazovati z operaterjevimi očmi objekt interesa, tarčo v sovražnem, težko dostopnem ali politično občutljivem okolju. Gre za razne dejavnosti zbiranja obveščevalnih podatkov, ki dopolnjujejo nacionalne in zavezniške obveščevalne zmogljivosti, vire in sisteme. Vse to s pridobivanjem časovno pomembnih informacij, ki so natančno določene in imajo operativno-strateški značaj. Specialne sile se uporabijo, ko so v oteženih okoliščinah izčrpane zmogljivosti zbiranja informacij konvencionalnih sil in ne morejo zagotavljati informacij izrednega pomena za nadaljnje izvajanje nalog vojaških operacij. Specialne sile lahko zagotavljajo v nekem času tudi analizo pridobljenih podatkov s presojo in pobudo, ki je tehnične zmogljivosti ne morejo omogočiti, je pa lahko najpomembnejša za uspešno izvedbo vojaških operacij.

2. 1. 2. 2 Direktne akcije

Obsegajo naskok, zasedo, napad, navajanje ognja, reševanje oseb in opreme, natančno rušenje in nasilen vstop na vodno plovilo. Kot sem omenil že v uvodu, so pri delovanju specialnih sil najzanimivejše in najodmevnejše prav direktne akcije. Večinoma so krive za pogosto popačeno sliko o tem, kaj so specialne sile. Direktne akcije so večinoma omejene glede na velikost uporabljene sile in čas, ki je element presenečenja pri napadu. Cilji in tarče so navadno zelo specifični in jasno opredeljeni, po obsegu in času omejeni, imeti pa morajo operativni ali strateški pomen. Direktna akcija je lahko izvedena samostojno ali s podporo konvencionalnih sil.

2. 1. 2. 3 Vojaška pomoč

Vojaška pomoč obsega usposabljanje, svetovanje in mentorstvo oziroma partnerstvo. Je najmanj zanimiva in poznana, hkrati pa je najpomembnejša naloga specialnih sil. Izvaja se lahko za narodne potrebe ali za potrebe zavezništva. Specialne sile z nalogo vojaške pomoči delujejo večplastno z veliko želenimi učinki in kot množitelj sil za svoje, prijateljske ali zavezniške sile. Vojaška pomoč obsega različne ukrepe posredne in neposredne podpore za svoje, prijateljske ali zavezniške sile.

Čeprav bi na prvi pogled lahko rekli, da je to ena preprostejših nalog iz nabora temeljnih nalog specialnih sil, to ni popolnoma tako. Vojaška pomoč je najvišja oblika delovanja specialnih sil. Da se lahko izvaja, je treba obvladati tako direktne akcije kot specialno izvidovanje v vseh oblikah delovanja. Hkrati pa je treba imeti za izvajanje vojaške pomoči veliko razumevanja in poznavanja širše slike in okolja, v katerem delujejo operaterji. Vojaška pomoč je lahko predvsem v času mirnodobne uporabe in uporabe v operacijah za podporo miru neprecenljivi vir obveščevalnih podatkov.

2. 1. 2. 4 Možnosti specialnega delovanja znotraj zavezništva

Enota za specialno delovanje podpira v dejavnostih znotraj skupnega združenega boja protiuporništvu in protiterorizem, delovanje proti širjenju orožja za množično uničevanje in jedrsko-kemičnih bioloških sredstev, reševanje talcev in deluje kot povezovalni element med različnimi danostmi znotraj združenega območja delovanja.

Kot že navajajo avtorji Rode, Beršnak in Langerholc (2011, str. 45), je: »/.../ pomembno poudariti, da Enota za specialno delovanje kljub zmogljivostim nima zakonskih pooblastil za take dejavnosti na območju Republike Slovenije, zanje imata zakonska pooblastila Policija s Specialno enoto in Vojaška policija za objekte in območja SV (ZObr⁹).« Omenjeni avtorji tudi ugotavljajo, da je pri dokončni opredelitvi nalog specialnih sil Slovenske vojske treba upoštevati opredelitve v slovenskih normativnih dokumentih ter v MC 437/1 in AJP 3.5. Avtorji so še posebej pozorni na t. i. dodatne naloge, v katerih lahko sodelujejo specialne sile Slovenske vojske. Sodelovanje se določa na podlagi zakonskih pooblastil.

⁹ZObr – Zakon o Obrambi.

2.2 Resnice o specialnih silah

Tako imenovane resnice o specialnih silah so povzete s spletnega vira ameriškega poveljstva specialnih sil. Uveljavljene so v zavezništvu in upoštevane v Enoti za specialno delovanje:

- Človek je pomembnejši kot oprema. Prva resnica glede specialnih sil je, da je človek pomembnejši od opreme. Resnica se osredotoča na posameznika, na bojavnika in na operaterja v bojni skupini. Odraža potrebo po motiviranih in zelo sposobnih posameznikih, ki so na ravni prostovoljnosti pripravljene dati in narediti več od povprečnega pripadnika. Specialne sile temeljijo na medosebnih odnosih, ki so vzpostavljeni med selekcijskim postopkom in zahtevnim osnovnim usposabljanjem. Uspeh specialnih operacij je odvisen od sposobnosti pripadnikov specialnih sil po vzpostavitvi zaupanja, razumevanja in medsebojnega spoštovanja z vsemi ustvarjalci, s katerimi so v stiku, predvsem pri izvajanju nalog vojaške pomoči. Izvajanje nalog dosega operater s strokovnostjo, usposobljenostjo in zavzetostjo pri delu in s posebej prilagojeno opremo. Prva resnica o specialnih silah postavlja značaj in človekovo sposobnost na položaj, ki je višji od pomembnosti njegove opreme. Uspeh ali neuspeh bo odvisen od človeškega dejavnika. Zavedanje o tem je v Enoti za specialno delovanje zelo visoko in v izbirnih postopkih eno izmed najpomembnejših meril izbora.
- Kakovost je pomembnejša od količine. Druga resnica govori o kakovosti v razmerju do količine. V večini konvencionalnih vojaških operacij sta po doktrini masa in superiorno število pomembni načeli pri operativnem načrtovanju in izvajanju vojaških operacij. Pri specialnih silah pa glede na naravo nalog ni tako. Specialne sile običajno delujejo z manjšimi enotami za doseganje nesorazmernih rezultatov in s čim manjšo vidnostjo oziroma izpostavljenostjo. To jim omogočajo njihova struktura in načini delovanja. Vse to pa je mogoče doseči samo z visoko kakovostjo in usposobljenostjo vsakega pripadnika bojne skupine. Med usposabljanjem pripadnika bojne skupine se je treba truditi doseči načelo zamenljivosti znotraj bojne skupine. Iz svetovne zgodovine delovanja specialnih enot poznamo veliko primerov, kako lahko dobro izurjene in motivirane majhne enote z dobrim in usklajenim načrtom uspešno opravijo nalogo proti številčno močnejšemu nasprotniku.

- Specialne sile niso masovni proizvod. Tretja resnica o specialnih silah je, da ne morejo biti množični proizvod. Vsak operater zahteva čas, individualno pozornost in osredotočen trud za razvoj. Čas, da se razvije operater v bojni skupini, se razlikuje glede na njegovo specialnost. Od časa izbora do osnovnega usposabljanja in specialističnega usposabljanja traja najmanj eno leto intenzivnega usposabljanja, da lahko govorimo o operaterju v bojni skupini s temeljnim znanjem. Več let se je treba intenzivno usposabljeti, da lahko govorimo o zrelem in izkušenem operaterju bojne skupine, ki bi bil sposoben izvajati specialno delovanje v sestavi bojne skupine. Poleg ustreznega časa zahteva usposabljanje operaterja bojne skupine veliko finančnih virov v smislu izobraževanja in usposabljanja. Izbirni postopek v specialnih silah je zelo pomemben in je s svojimi visokimi standardi steber razvoja in gonilo ter osrednji skupni imenovalec subkulture specialnih sil.
- Specialne sile se ne morejo ustvariti v kratkem času in po potrebi. Četrta resnica o specialnih silah je, da se ne morejo ustvariti potem, ko že nastane kriza. Že iz prejšnjega razdelka je razvidno, koliko časa vzame razvoj posameznika. Temeljna beseda v tej resnici je usposobljenost pripadnikov specialnih sil in se nanaša na že omenjen izbirni postopek ter tudi na nadaljnja usposabljanja. Postopek pridobivanja novih pripadnikov specialnih sil je dolgotrajen in zahteven proces, ki zahteva razumevanje in podporo celotnega sistema.
- Specialne sile pri svojem delovanju sodelujejo tudi s konvencionalnimi silami. Peta resnica o specialnih silah je, da specialne operacije ne morejo biti izvedene brez usklajene podpore konvencionalnih sil iz vseh preostalih komponent predvsem v kompleksnem okolju. Pravilna uporaba specialnih sil temelji ravno na pravilnem razumevanju njenih zmogljivosti in značilnosti. Specialne operacije brez podpore sil, ki podpirajo nalogo iz širokega spektra zagotovitve delovanja, niso mogoče

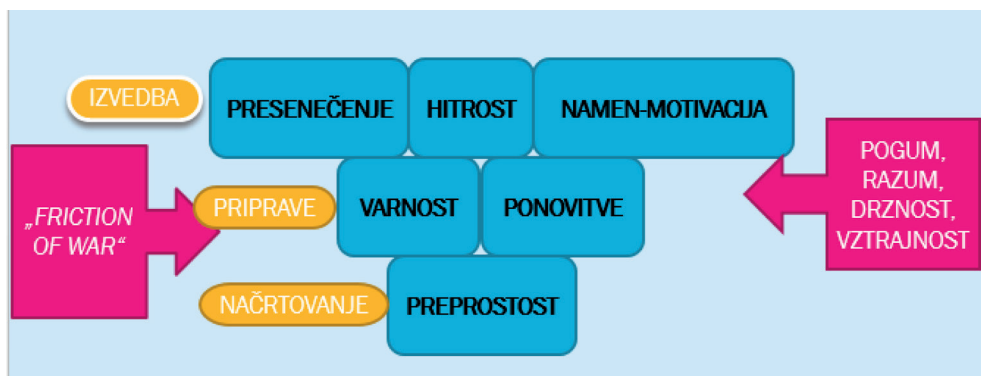
Če t. i. resnicam specialnih sil dodamo še model specialnih operacij, ki ga je leta 1993 utemeljil eden izmed vodilnih avtorjev na področju specialnih operacij, admiral William Harry McRaven, dobimo vpogled, zakaj so specialne operacije edinstvene in ob upoštevanju omejitev uspešne. William Harry McRaven je zdaj že upokojeni admiral, ki je poveljeval tako ameriškemu poveljstvu specialnih operacij kot poveljstvu specialnih operacij za Evropo.

Bil je neposredno vključen v pobudo o preobrazbi Natovih specialnih sil, ki bo omenjena v četrtem poglavju, kot prvi direktor koordinacijskega centra za specialne operacije pri Natu.

McRaven (1993, str. 25) govori o doseganju relativne premoči, ki jo ponazori v modelu (slika 3). To v svoji tezi opredeljuje z več zgodovinskimi primeri. Če povzamem, model opisuje preprost načrt, ki je skrbno varovan, večkrat in realistično izveden z vajami in elementi presenečenja, hitrostjo ter namenom. Avtor opozarja, da model ni navodilo za doseg uspeha na bojišču, je pa prikaz, ki pomaga razumeti razmerje med načeli specialnih operacij in relativno premočjo. Grafično prikaže samo idejo, zakaj so lahko specialne sile uspešne kljub maloštevilnim silam pri izvedbi specialnih operacij. Neuspeh pri nalogi nastane takrat, ko t. i. »friction of war« prevlada nad moralnimi dejavniki, kot so pogum, razum, drznost in vztrajnost. Vse to podpira šest načel pri izvajanju specialnih operacij.

Presenečenje, hitrost, namen oziroma motivacija, varnost, ponovitve in preprostost so načela, ki so pomembni členi specialnih operacij in pogoj za uspešno izvedeno nalogo. Na podlagi veliko zgodovinskih primerov je avtor v svojem delu prikazal, zakaj lahko to izvedejo prav specialne sile zaradi svoje majhnosti, opremljenosti, usposobljenosti in motiviranosti.

Slika 1: Model specialnih operacij

Vir: William H. McRaven, The Theory of Special Operations, 1993, str. 25 – prevod

3 Pregled Natovih specialnih sil

Natove specialne sile so precej nova struktura. Pred ustanovitvijo poveljstva zavezniških specialnih sil (NSHQ¹⁰) so države izvajale specialne operacije nacionalno, bilateralno in multinacionalno. Edina operacija, ki jo je izvajal Nato v okviru zavezništva, je bila operacija v Afganistanu. V zvezi s prejšnjim poglavjem, v katerem je opisano specialno delovanje, kot ga pozna zavezništvo, je pomembna vloga poveljstva zavezniških specialnih sil pri izobraževanju znotraj zavezništva in narodov o tem, kaj specialne sile zavezništva sploh so. Pregled razvoja Natovih specialnih sil sledi v nadaljevanju.

V svojem članku *A Blueprint for Change* bivši poveljnik vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Evropi James L. Jones (2007, str. 37) ugotavlja, da zahteva stekanje veliko nekonvencionalnih groženj čez strateški kontinuum preoblikovanje nekonvencionalnih zmogljivosti zavezništva. Na nekonvencionalne grožnje je treba odgovoriti z nekonvencionalnimi zmogljivostmi, ki pa jih v zavezništvu predstavljajo specialne sile.

V nadaljevanju članka je omenjeno z vidika Združenih držav Amerike dolgotrajno partnerstvo v Natu, ki je posebno in omogoča pravočasno možnost izboljšanja zavezniških operativnih zmogljivosti ter povečanje naše kolektivne zmožnosti za spopad z novim strateškim okoljem in grožnjami. Že leta 2006, po Natovem zasedanju v Rigi, je bila sprejeta in pozneje tudi uvedena Natova transformacijska iniciativa za specialne sile (NSTI¹¹). Namen pobude je okrepitev zmožnosti delovanja vseh držav članic na področju specialnega delovanja in povečanje interoperabilnosti delovanja. Avtor se v članku dotakne tudi delitve bremena in vplivov posameznih članic znotraj zavezništva. ZDA so in še imajo pomembno ter nosilno vlogo pri razvoju Natovih specialnih sil. Glavno vlogo so prevzele ZDA tudi pri pobudi Natove transformacijske iniciative za specialne sile. Ta je bila sestavljena iz treh delov, in sicer:

1. Na ravni strateškega poveljstva zavezniških sil za Evropo (SHAPE¹²) ustanovitev pisarne za specialne operacije (SSOO¹³). Pisarna deluje

¹⁰ NSHQ – NATO Special Operation Headquarters/poveljstva zavezniških specialnih sil.

¹¹ NSTI – NATO Special Operation Force Transformation Initiative/Natova transformacijska iniciativa za specialne sile.

¹² SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe/strateško poveljstvo zavezniških sil za Evropo.

¹³ SSOO – Special Operation Office/pisarna za specialne operacije na ravni strateškega poveljstva zavezniških sil za Evropo.

v povezavi s koordinacijskim centrom za specialne sile (NSCC¹⁴) glede vprašanj Natovih specialnih sil in zagotavlja zaposlenim v strateškem poveljstvu zavezniških sil v Evropi nasvete glede razvoja, interoperabilnosti, oblikovanja sil, načrtovanja, doktrine in politike, da bi usmerjali in omogočili delovanje zavezniških specialnih sil.

2. Ustvarjanje zavezniškega koordinacijskega centra za specialne sile. Koordinacijski center za specialne sile omogoči in podpira specialne sile v Natu ter zagotavlja stično in osrednjo točko strokovnega znanja za raven vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Evropi in zavezniškega poveljstva za operacije (ACO):
 - zagotavlja neposredno povezavo med Natovimi specialnimi silami in vrhovnim poveljnikom zavezniških sil v Evropi,
 - zagotavlja vrhovnemu poveljniku zavezniških sil v Evropi pravočasen in učinkovit nasvet za specialne sile in podporo pri načrtovanju ter izvedbi specialnih operacij,
 - usklajuje zavezniške specialne sile v podpori pri naboru sil za operacije,
 - pretvarja strateške ocene specialnih sil v operativne naloge za specialne sile,
 - razvija in izdaja direktive in doktrino ter spodbuja interoperabilnost in standardizacijo pri zavezniških specialnih silah,
 - usklajuje, sinhronizira in podpira izobraževanje, usposabljanje in vaje zavezniških specialnih sil,
 - usklajuje usposabljanje in razvoj zmogljivosti prek federacije centrov za usposabljanje.
3. Razvoj federacije centrov usposabljanja za specialne sile naj bi omogočil hiter napredek v interoperabilnosti in usposabljanju s povezovanjem nacionalnih in multinacionalnih zmogljivosti. Izkoristili bi lahko moč zavezništva za povečanje kohezije in interoperabilnosti. Zmanjšalo naj bi se podvajanje glede infrastrukture, izkoriščalo pa bi se strokovno znanje s področja različnih strokovnjakov, ki jih premorejo različni narodi. Namera je spodbujati in razširiti zmogljivosti narodov z nastajajočimi specialnimi silami, med katere se uvršča tudi Slovenija. Glavni namen pa je združitev edinstvenih priložnosti za usposabljanje specialnih sil in zmogljivosti na ravni Nata.

¹⁴NSCC – NATO Special Operation Force Coordination Center/koordinacijski center za specialne sile.

Kot primer enega izmed takih centrov je mednarodni center za usposabljanje specialnih sil (ISTC¹⁵). Enota za specialno delovanje je prepoznala svoje zmožnosti in dala pobudo, od odločevalcev pa je odvisno, ali bodo videli in prepoznali dano v duhu razvoja specialnih sil SV. Mednarodni center za usposabljanje specialnih sil deluje v Zvezni republiki Nemčiji (ZRN) v kraju Pfullendorf. Enota za specialno delovanje je v preteklem obdobju začela intenzivno prepoznavati dodatne možnosti za usposabljanje v omenjenem centru, ki lahko predstavlja odlično dopolnilo za usposabljanje na taktični ravni. Na spletni strani Mednarodnega centra za usposabljanje specialnih sil najdemo nekatere podatke, in sicer, da Mednarodni center za usposabljanje specialnih sil temelji na Sporazumu o razumevanju (MoU¹⁶), da so pri tem vodilne ZDA, da so druge podpisnice sporazuma še Belgija, Nemčija, Grčija, Italija, Nizozemska, Norveška, Turčija in Romunija, da je namen centra zagotoviti napredno in interoperabilno usposabljanje specialnim silam zavezništva. Enota za specialno delovanje je v začetku leta 2016 na J-7 (oddelek za izobraževanje in usposabljanje na ravni takratnega GŠSV) poslala dopis, v katerem utemeljuje potrebo in prednosti za Slovenijo pri pridružitvi k temu sporazumu. V dopisu so navedene možnosti sodelovanja, finančni vidik in prednosti, ki bi jih Slovenija zato imela. Predlagana je tudi dopolnitev pripadnika iz Enote za specialno delovanje znotraj mirnodobne strukture SV v tujini, saj bi to imelo večplastni pozitiven vpliv. Poleg aktivnega sodelovanja in iskanja najboljše rešitve za sodelovanje Enote za specialno delovanje in Mednarodnega centra za usposabljanje specialnih sil bi takšno delovno mesto ohranjalo enoto v trendih in standardih zavezniških specialnih sil (ref. dokument IRDG z dne 5. januarja 2016, št. 603-39/2016-1). Omeniti je treba tudi Natovo šolo za specialne operacije (NSOS¹⁷), ki je pod vodstvom Poveljstva zavezniških specialnih sil in pokriva izobraževanje in usposabljanje pripadnikov specialnih sil na operativni ravni s cilji doseganja interoperabilnosti, ohranjanja standardov in učinkovitosti. Na domači strani Poveljstva zavezniških specialnih sil so še druge Natove in zavezniške izobraževalne ustanove, ki intenzivno sodelujejo s Poveljstvom zavezniških specialnih sil. Čeznje poteka tudi usklajevanje usposabljanja in izobraževanja.

Poveljstvo zavezniških specialnih sil je Natov center preobrazbene pobude za specialne sile. Čezenj Nato transformira in ustvarja trenutne zmogljivosti

¹⁵ ISTC – International Special Training Centre/Mednarodni center za usposabljanje specialnih sil.

¹⁶ MoU – A memorandum of understanding/Sporazum o razumevanju.

¹⁷ NSOS – NATO Special Operation School/Natova šola za specialne operacije.

specialnih sil, je povezovalac zavezniške skupnosti specialnih sil. Enota za specialno delovanje ima v strukturi Poveljstva zavezniških specialnih sil svojega predstavnika na podčastniški dolžnosti znotraj mirnodobne strukture SV v tujini (MSSVT¹⁸). Poveljstvo zavezniških specialnih sil večinoma predstavlja t. i. okno v svet in ohranja enoto v koraku s časom ter delom v skupnosti specialnih sil zavezništva. Poslanstvo Poveljstva je usmerjati in usklajevati razvoj vzdržnih trajnostnih zmogljivosti specialnih operacij v vseh ozirih (načrtovanje, napotitve) znotraj celovitega Natovega pristopa s prispevanjem k obrambi in varnosti zavezništva. Vizija Poveljstva je, da je sestavni del zavezništva in je sestavljeno iz držav članic. Kot tako zagotavlja in pripravlja delovne, prožne in pripravljene prispevke za glavne Natove naloge. Poveljstvo zavezniških specialnih sil skrbi za zmogljivosti zavezniški specialnih sil in je pomemben povezovalni element čez Nato tudi z drugimi agencijskimi organizacijami, ki se odzivajo na dinamično okolje. Poveljstvo uporablja celovito mrežo znotraj specialnih sil v zavezništvu in partnerskih državah za razvoj nacionalnih zmogljivosti specialnih sil ter zagotavlja prepričljive in skladne integrirane učinke s strateške ravni na taktično raven. Poveljstvo tudi omogoča operativno poveljevanje med operacijo, če je tako zahtevano od vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Evropi. Malo zavezniških narodov ima zmogljivost zagotavljanja komponentnega poveljstva za specialne operacije za potrebe zavezništva. Poveljstvo omogoča vrhovnemu poveljniku morebitno vrzel, če narodna zmogljivost nosilne države ne bi bila določena ali takoj na voljo.

Za potrebe Natovih hitrih odzivnih sil je bila nosilna država leta 2015 Poljska. Leta 2016 je bila to ZDA. Leta 2017 bo zagotavljalo komponentno poveljstvo za specialne operacije za potrebe Natovih hitrih odzivnih sil Poveljstvo zavezniških specialnih sil.

3.1 Vloga poveljstva zavezniških specialnih sil

Na kratko bom predstavil legalne okvire Poveljstva zavezniških specialnih sil in njegovo delovanje. Nosilna država Poveljstva zavezniških specialnih sil sporazuma o razumevanju so ZDA. Delovanje poveljstva financirajo že omenjene sodelujoče države v Poveljstvu zavezniških specialnih sil. Financiranje je deljeno glede na število sodelujočih pripadnikov različnih

¹⁸ MSSVT – Mirnodobna struktura SV v tujini.

držav. Če je od Poveljstva zahtevana naloga za vzpostavitev komponentnega poveljstva za specialne operacije, je lahko to financirano iz Natovih sredstev.

Edinstveno pri Poveljstvu zavezniških specialnih sil je, da je njegov poveljnik tudi direktor specialnih operacij pri strateškem poveljstvu zavezniških sil za Evropo, t. i. »dual-headed«. Njegova naloga je svetovanje vrhovnemu poveljniku zavezniških sil v Evropi s področja Natovih specialnih operacij. Poveljnik Poveljstva zavezniških specialnih sil je tako umeščen v celotni liniji na strateško-operativni in na taktični ravni čez komponentno poveljstvo za specialne operacije v namensko združenih poveljstvih. To daje poveljstvu zavezniških specialnih sil svojevrstno in edinstveno vlogo, čeprav je sporazum o razumevanju organizacija in kot taka izvzeta iz Natove poveljniške strukture ravno zaradi te specifične umestitve in svetovalne ter usklajevalne vloge na vseh ravneh. Dolgoročni cilj Poveljstva torej je, da se umesti neposredno v poveljniško Natovo strukturo.

Poveljstvo zavezniških specialnih sil je bilo ustanovljeno v strateškem poveljstvu zavezniških sil v Evropi, in sicer v Belgiji (v kraju Casteau) junija 2007. Marca 2010 je bilo sprejeto kot operativno poveljstvo zavezniških specialnih sil in kot tako je bilo predstavljeno v Mons, kjer je zavezništvo poveljstva za operacije, ki zagotavlja poveljstvu zavezniških specialnih sil podporo v zagotavljanju svetovanja vrhovnemu poveljniku zavezniških sil v Evropi (SACEUR¹⁹) s področja specialnega delovanja. Poveljstvo zavezniških specialnih sil je dodeljeno strateškemu poveljstvu zavezniških sil v Evropi pod operativno poveljevanje (OPCOM²⁰) vrhovnega poveljnika. Poveljnik poveljstva poroča neposredno vrhovnemu poveljniku, ki dodeljuje naloge poveljstvu, skladno s političnimi in vojaškimi odločitvami Severnoatlantskega sveta (NAC²¹) in vojaškega odbora (MC²²).

Natove specialne sile zagotavljajo zmogljivosti, ki dopolnjujejo druge komponente Natovih sil (zrak, morje, kopno) in so pomembne v vseh segmentih vojaških operacij. Zmogljivosti zavezniških specialnih sil so

¹⁹ SACEUR – The Supreme Allied Commander Europe/vrhovni poveljnik zavezniških sil v Evropi.

²⁰ OPCOM – operativno poveljevanje. Pooblastila, ki poveljniku omogočajo določanje nalog podrejenim poveljnikom v zvezi z razmeščanjem in razporejanjem enot ter z dodelitvijo operativne oziroma taktične kontrole, če je nujna. Pooblastilo ne vključuje odgovornosti za kadrovske in logistične zagotovitev teh enot.

²¹ NAC – North Atlantic Council – Severnoatlantski svet/glavni politični organ odločanja v Natu.

²² MC – Military Committee – vojaški odbor/najvišji vojaški organ, ki zagotavlja vojaške nasvete odločevalcem.

primerne v glavnih nalogah zavezništva pri kolektivni obrambi, kriznem upravljanju in kolektivni varnosti. Poveljstvo zavezniških specialnih sil ima pri vsem tem primarno vlogo pri razvrščanju, usklajevanju in usmerjanju vseh zavezniških dejavnosti na področju specialnega delovanja.

Poveljstvo zavezniških specialnih sil je osredotočeno, da je njegovo delovanje združeno in da člani mednarodnega poveljstva, ki so iz vrst specialnih sil, delujejo uspešno, učinkovito in medsebojno združeno v podpiranju zavezniških ciljev od strateške do taktične ravni. Poveljstvo zavezniških specialnih sil sestavlja okoli 200 pripadnikov iz 26 članic Nata in treh partnerskih držav (Avstrija, Finska, Švedska). Luksemburg in Islandija nista del sporazuma o razumevanju Poveljstva zavezniških specialnih sil. Poveljstvo je edinstvena hibridna organizacija, ki zastopa veliko dejavnosti, kot so politika, doktrina, zmogljivosti, standardi, usposabljanje in izobraževanje. Poveljstvo zavezniških specialnih sil vsak dan aktivno usklajuje, svetuje in zagovarja priporočila specialnih sil znotraj zavezništva (povzeto s spletnega vira domače strani Poveljstva zavezniških specialnih sil).

Pri usposabljanju in izobraževanju spada k Poveljstvu zavezniških specialnih sil Natova šola za specialne operacije (NSOS²³), ki je za razliko od Mednarodnega centra za usposabljanje specialnih sil bolj usmerjena v izobraževanje na operativni ravni. K Natovi šoli za specialne operacije spada več programov in drugih centrov, ki se nanašajo na področje specialnega delovanja. Poslanstvo Natove šole je izboljšati interoperabilnost, zmogljivost in učinkovitost specialnih sil zavezništva s fleksibilnim izobraževanjem.

Poveljstvo zavezniških specialnih sil je torej primarno telo za razvoj, usmerjanje in usklajevanje dejavnosti, povezanih s specialnim delovanjem znotraj zavezništva z namenom optimizacije pri uporabi specialnih sil. Poveljstvo zavezniških specialnih sil prav tako daje strokovno-vojaške nasvete odločevalcem znotraj zavezništva, ki so povezani z načrtovanjem, opremljanjem in izvajanjem operacij s področja specialnega delovanja. Cilj, h kateremu stremi Slovenska vojska, je vzpostavitev zmogljivost specialnih sil do ravni kopenskega odreda za specialno delovanje (SOLTG²⁴). Zaradi količinske in vsebinske omejitve v nalogi je nemogoče ugotoviti, katere zmogljivosti vsebuje in potrebuje kopenski odred specialnih sil. V zgoščeni obliki pa to

²³ NSOS – The NATO Special Operations School/Natova šola za specialne operacije.

²⁴ SOLTG – Special Operation Land Task Group/Kopenski odred za specialno delovanje.

vsebino najhitreje najdemo v priročniku Poveljstva zavezniških specialnih sil odreda za specialno delovanje (SOTG²⁵).

Komponentnega poveljstva za specialne operacije v nalogi zaradi omejitev ne bom razčlenjeval in opisoval. Je mednarodno ali enonacionalno združeno komponentno poveljstvo za izvajanje poveljevanja in kontrole nad specialnim delovanjem. Njegova velikost je odvisna od števila podrejenih elementov v obliki odreda za specialno delovanje, njihovih zmogljivosti, velikosti združenega območja delovanja, pričakovanega trajanja operacije in dodatnih nacionalnih lastnosti. Komponentno poveljstvo za specialne operacije ni obstoječe poveljstvo v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi.

3. 1. 1 Prihodnji razvoj specialnih sil zavezništva

Zavedanje in potreba po spremembah in prilagajanju novim razmeram v svetu sta bila v zavezništvu prepoznana predvsem iz aktivnega sodelovanja v skupnem mednarodnem odzivanju v raznih konfliktih sodobnega časa. V današnjem dinamičnem okolju ob vse večjih grožnjah je to vedno pomembnejše in kritično za uspešno reševanje. Brez prilagajanja novim razmeram organizacije ne morejo biti uspešne. Še posebno to velja za organizacijo, kot je Nato. Specialne operacije znotraj zavezništva so prav tisto področje, ki je lahko zaradi svojevrstnosti in zmožnosti prilagajanja najbolj odzivno in proaktivno. Znotraj zavezništva lahko ravno majhne države, kot je Slovenija, najdejo na področju specialnega delovanja svojo nišo v prispevku k zavezništvu. Spremembe, ki se aktivno dogajajo na področju specialnega delovanja zavezništva, so vredne truda in pomembno povečujejo kolektivno zmožnost premagovanja globalnih groženj današnjega in jutrišnjega dne. Pravilno zastavljene zmogljivosti specialnih operacij so lahko najbolj prilagodljive znotraj operativnega okolja in vplivajo nanj tako z vidika ekonomičnosti, politične sprejemljivosti kot hitrosti odziva.

²⁵ SOTG – Special Operation Task Group/Odred za specialno delovanje.

3. 1. 2 Prednostne naloge Poveljstva zavezniških specialnih operacij leta 2017

Uvajanje izkušenj poveljstva zavezniških specialnih sil znotraj Natovih hitrih odzivnih sil (NRF²⁶) nakazujejo uravnoteženje osebja in denarnih virov poveljstva z namenom uspešne izvedbe naloge za aktivno sodelovanje pri hitro odzivnih silah Nata. V okviru razvoja in vzdrževanja zmožnosti in zmogljivosti Natovih specialnih sil so prednostno navedena ta področja:

- institucionalizacija Natovih specialnih sil (narodna raven/raven zavezništva),
- posodabljanje in izboljševanje direktiv in Natove doktrine specialnih sil,
- razvoj Natove strategije specialnih sil,
- usposabljanje in izobraževanje,
- povečanje integracije specialnih sil v Natovem procesu načrtovanja,
- načrtovani odzivi in načrti kriznega upravljanja na strateško-operativni ravni za področje specialnih operacij,
- omogočanje državam znotraj zavezništva, da prevzamejo vlogo komponentnega poveljstva za specialne operacije pri Natovih hitrih odzivnih silah,
- podpiranje drugih Natovih dejavnosti; v še trajajočih operacijah na Kosovu in v Afganistanu,
- povečanje celovitega zavedanja o situaciji, strateškega zavedanja o dogajanju na območjih delovanja,
- razvijanje strateškega partnerstva na območjih delovanja.

Vse te pobude, ki so izhajale iz razvijajočih se potreb od leta 2006, so bistveno pripomogle k razvoju Natovih specialnih sil in Poveljstva zavezniških specialnih sil, kot ga poznamo danes. Na narodni ravni pa lahko tudi v današnjem času najdemo vzporednico za razvoj specialnih sil v Sloveniji glede odseka za specialno delovanje na ravni Generalštaba SV.

Slovenija ima prednost, saj je še mlada država z razvijajočimi se oboroženimi silami, posledično tudi s specialnimi silami. Težje je spreminjati sisteme s tradicijo kot pa še razvijajoče se sisteme, ki so lahko odzivnejši in sprejemljivejši za spremembe. V Taktični študiji je opisanih več predlogov, ki bi pripomogli hitrejšemu razvoju specialnih sil v SV.

²⁶ NRF – NATO Response Force/Natove hitre odzivne sile.

4 Specialno delovanje v Slovenski vojski

Glede na doktrino Slovenske vojske so specialne sile ena izmed komponent skupnih združenih namenskih sil, ki se organizirajo glede na združeno območje delovanja, poslanstvo in način delovanja, ki je prevladujoč. Skupne združene namenske sile obsegajo kopensko, mornariško, zračno komponento in komponento specialnih sil.

Doktrina SV opredeljuje specialno delovanje kot /.../ način bojnega delovanja, ki ga izvajajo posebej izbrane, opremljene, organizirane in usposobljene enote SV za podporo pri doseganju vojaških, političnih ali psiholoških ciljev, ki imajo operativni ali strateški pomen. Obsega nekonvencionalne vrste bojnega delovanja, direktne akcije, specialno izvidovanje, obveščevalno dejavnost, protiteroristično delovanje, psihološko delovanje ter bojno iskanje in reševanje. Usmerjeno je v vojaške cilje.«(Furlan in sodelavci, 2006, str. 50)

Doktrina SV opredeljuje specialno delovanje glede na značilnosti in delovanje: »/.../ značilnosti uporabe specialnih enot Slovenske vojske so delovanje v manjših skupinah, samostojno, na večjih globinah in v daljšem časovnem obdobju ter prikritost delovanja. Svoje naloge izvajajo pri ofenzivnem, defenzivnem, informacijskem in stabilizacijskem delovanju Slovenske vojske. V okoliščinah, ko sovražnik zasede in nadzira del ozemlja Republike Slovenije, specialne in druge enote Slovenske vojske izvajajo nekonvencionalne vrste bojnega delovanja s poudarkom na gverilski taktiki. Enote se preoblikujejo v manjše skupine, katerih cilj je nenehno motenje, uničevanje, nevtraliziranje in zmanjšanje morale sovražnika. Bojno delovanje je samostojno, agresivno, prikrto, inovativno, neprekinjeno in sili sovražnika v vzdrževanje statične razporeditve, pri čemer se povečuje manevrski prostor Slovenske vojske. Enote se izogibajo frontalnemu bojevanju. Napadalnost in presenečenje sta temeljni načeli, po katerih enote izvajajo bojna delovanja na zasedenem ozemlju.« (Furlan in sodelavci, 2006, str. 51–52)

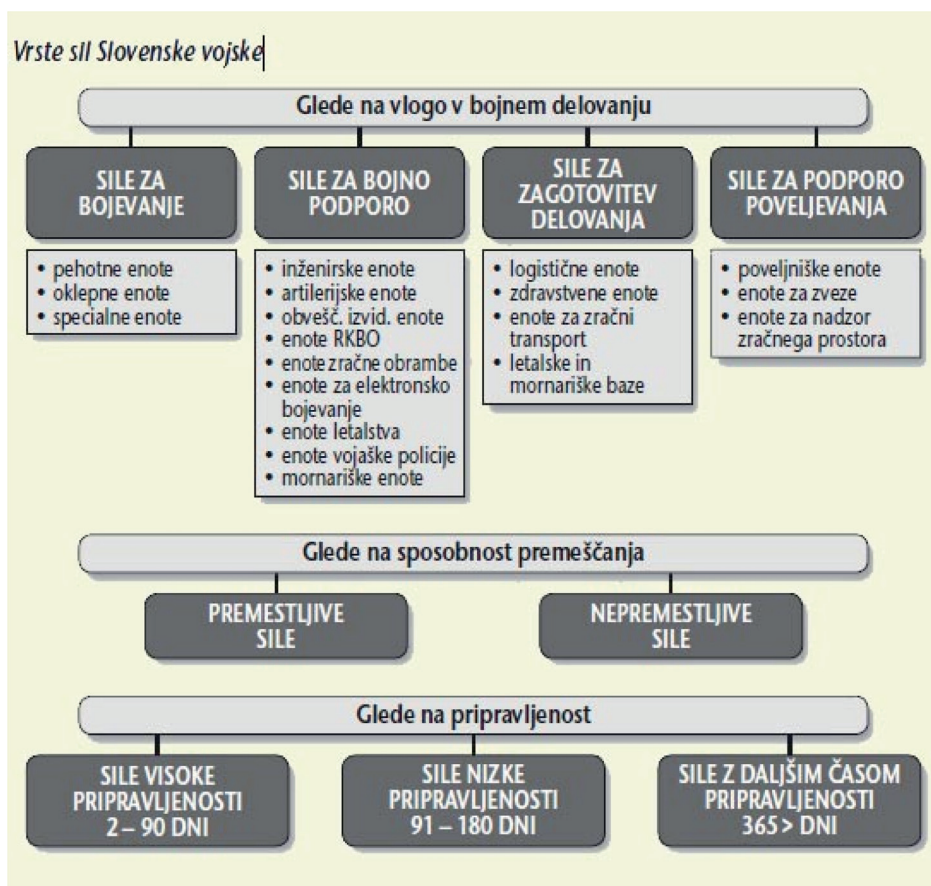
Slovenska vojska je s Stanagom 2523 (1) (MO RS, št. 860-18/2009-3, z dne 10. julija 2009) uvedla standarde Organizacije severnoatlantskega sporazuma, in sicer AJP 3.5, ki predstavlja doktrinarni dokument zaveznitva s področja specialnega delovanja. V sprejetem Stanagu je navedeno, da je specialno delovanje nekonvencionalna vrsta bojnega delovanja v odločilnem delovanju, ki ga izvajajo specialne sile, da bi podprle doseganje vojaških ali političnih ciljev na operativni ali strateški ravni.

Na spletni strani SV najdemo zapis o Enoti za specialno delovanje:

»Enota za specialno delovanje je namenjena izvajanju specialnih delovanj samostojno ali skupaj s specialnimi silami zavezniških držav z namenom podpore pri doseganju ciljev strateškega pomena za Republiko Slovenijo ali zavezništvo.« Enoto za specialno delovanje sestavljajo četa za specialno delovanje, četa za zagotovitev delovanja in vadbeni center za specialno delovanje (slika 7). Njihove naloge so specialno izvidovanje in opazovanje direktne akcije ter vojaška pomoč in sodelovanje.«

V vojaški doktrini so enote za specialno delovanje glede na vrsto sil opredeljene kot sile za bojevanje. Glede na sposobnost premeščanja spadajo k premestljivim silam, glede na pripravljenost pa k silam v visoki pripravljenosti (slika 2).

Slika 2: Vrste sil SV glede na vlogo v bojnem delovanju, sposobnost premeščanja, in glede na pripravljenost

Vir: Furlan in sodelavci, 2006, str. 27

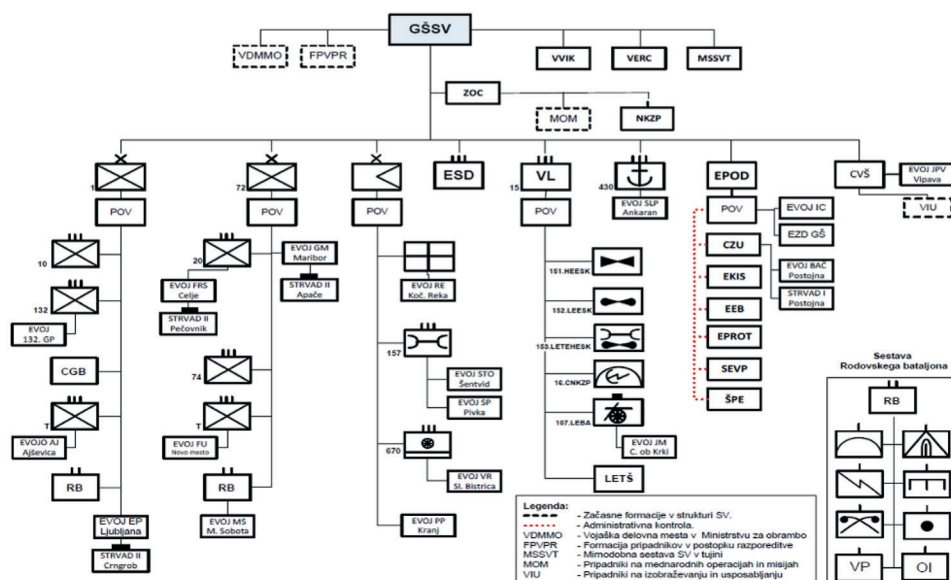
4.1 Organizacijska struktura enote za specialno delovanje

Organizacijska struktura enote za specialno delovanje se ves čas spreminja. Trenutna organizacijska struktura ji omogoča razvoj in prilagodljivost za opravljanje nalog. Enota je polkovne ravni in je s ponovno vzpostavitvijo operativnega poveljstva neposredno podrejena novoustanovljenemu poveljstvu sil. Pred zadnjo reorganizacijo maja 2017 je bila neposredno podrejena načelniku generalštaba SV. Vlada Republike Slovenije je 30. marca 2017 sprejela sklep o spremembah in dopolnitvah Srednjeročnega obrambnega programa za obdobje 2016–2020, na podlagi katerega je ministrica za obrambo izdala spremembe obveznih usmeritev za izvedbo srednjeročnega programa 2016–2020. S spremembo je določila, da se leta 2017 izvedejo organizacijsko-formacijske spremembe SV, ki bodo zagotavljale učinkovito delovanje na strateški, operativni in taktični ravni. Na podlagi te spremembe je Enota za specialno delovanje po 12. maju 2017 umeščena kot polkovna raven v liniji poveljevanja novoustanovljene operativne ravni Poveljstva sil. Kako bo nova umestitev vplivala na Enoto za specialno delovanje v smislu nadaljnjega razvoja, bo pokazal čas. Na prvi pogled gre za korak nazaj, saj naj bi bile specialne sile uporabljene za strateške namene države in zavezništva ter tako tudi organizacijsko umeščene na strateško raven. Glede na velikost SV in ponovno vzpostavitev operativne ravni ter zaznanega razumevanja potreb po razvoju specialnih sil je veliko možnosti za pravilen razvoj Enote za specialno delovanje znotraj nove organizacijske umestitve enote (slika 3).

Enota za specialno delovanje je sestavljena iz poveljstva, ki ima polkovno strukturo z vsemi štabnimi funkcijami. Bojni del predstavlja četa za specialno delovanje. Četa za zagotovitev delovanja in vadbeni center za specialno delovanje sta organizacijski enoti, ki neposredno in posredno zagotavljata delovanje enote. V teh strukturah so poudarjene logistična zagotovitev, bojna in komunikacijska podpora z raznoliko strukturo specialistov. Pomembna organizacijska enota je vadbeni center za specialno delovanje, v katerem so večinoma starejši pripadniki enote, ki skrbijo in večinoma upravljajo vojaški objekt Škrilj - Zdihovo. Pod njihovo upravljanje spada tudi strelišče Škrilj. V luči nadaljnjega razvoja enote je smiselno razmisliti o vzpostavitvi t. i. učne bojne skupine z izkušenimi specialisti, ki bi bili nosilci procesa usposabljanja bojnega dela enote. Tako bi se ohranjala kritična masa posebnega znanja in izkušenj z možnostjo prenašanja na druge znotraj procesa usposabljanja.

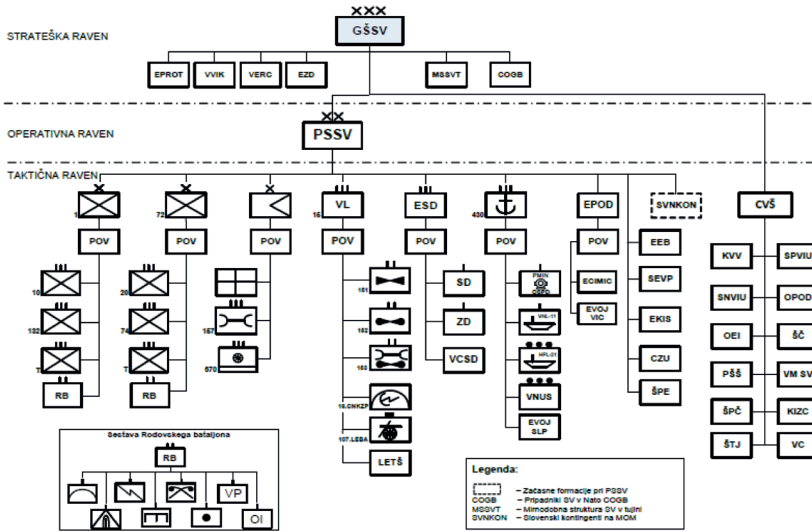
Glavno jedro in bojni del enote je četa za specialno delovanje, ki ima v svoji sestavi poveljstvo čete, bojne skupine in bojno skupino za ognjeno podporo. Bojna skupina je temeljni člen, ki je lahko uporabljen samostojno kot celota ali pa glede na nalogo tudi v manjšem obsegu. To prilagodljivost ji daje sestava bojne skupine. Bojna skupina za ognjeno podporo je prav posebna. Lahko deluje samostojno kot celota v podporo bojnim skupinam ali pa se glede na naloge pridružuje preostalim bojnim skupinam s svojo ognjeno podporo.

Slika 3: Organizacijska struktura SV pred majem 2017

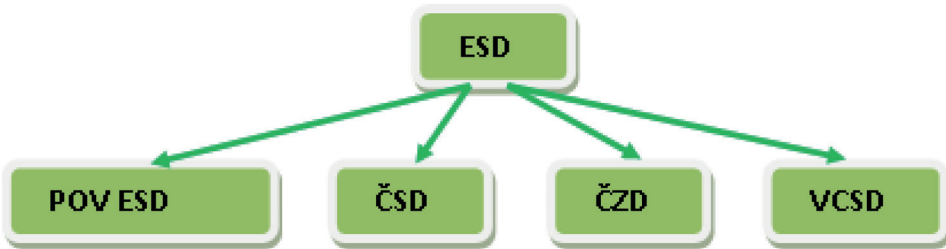
Vir: Ukaz za vzpostavitev poveljevanja in kontrole v SV, št. 8040-1/2012-282, z dne 14. maja 2013

Slika 4: Organizacijska struktura SV po reorganizaciji leta 2017

Vir: Ukaz za vzpostavitev poveljevanja in kontrole v SV, št. 8040-1/2017-3, z dne 20. aprila 2017

Slika 5: Trenutno veljavna organizacijska struktura Enote za specialno delovanje

Vir: osebni vir

4. 1. 1 Pregled razvoja enote za specialno delovanje

V prejšnjem poglavju je bilo predstavljeno, kaj opredeljuje veljavna doktrina SV in kateri so sprejeti pomembnejši dokumenti iz zavezništva glede specialnih sil. Ugotovimo lahko, da v našem prostoru specialne sile nimajo potrjenega statusa kot samostojni rod. Dejstvo, da se v pomembnih planskih dokumentih specialne sile pojavljajo v ciljnih zmogljivosti, nakazuje zavedanje odločevalcev

o njihovi pomembnosti. Ravno tako prikazuje zavedanje o pomenu specialnih sil njihova umestitev v različne stopnje razvoja. Trend v svetu in zavezništvu se usmerja v razvoj specialnih sil in njenih zmogljivosti. V Republiki Sloveniji je glede na relativno kratek časovni okvir razvoj specialnih sil razumljiv in je primerljiv z razvojem specialnih sil podobnih držav ter sovпада z evolucijo in razvojem Natovih specialnih sil. V grobem bi lahko pregled razvoja specialnih sil v Sloveniji strnili v obdobja:

1. obdobje 1990–1995: razvoj Odreda za hitre intervencije specialnih sil SV;
2. obdobje 1996–2003: prve napotitve pripadnikov Enote za specialno delovanje na usposabljanja v tujino (IMET²⁷);
3. obdobje 2004–2012: prve napotitve pripadnikov Enote za specialno delovanje v mednarodne operacije in na misije (ISAF²⁸, NTM-1²⁹ idr.);
4. obdobje od leta 2013: udeležba pripadnikov Enote za specialno delovanje v operacijah znotraj specialnih sil zavezništva in drugih mednarodnih operacijah ter na misijah z izvajanjem nalog vojaške pomoči.

Enota za specialno delovanje praznuje svoj dan 22. junija. Na ta dan je bil leta 1998 ustanovljen Odred za specialno delovanje s preoblikovanjem dotedanjega Odreda za hitre intervencije, ki je bil del reorganizirane 1. specialne brigade MORiS. Enota je svoje sedanje ime dobila s ponovno reorganizacijo leta 2004 (Beršnak, 2015, str. 52–54).

Prvo obdobje razvoja sega v leto 1990, ko se je t. i. 30. razvojna skupina (27. zaščitne brigade TO-SRS³⁰) začela preoblikovati v 1. specialno brigado MORiS (1992). Pozneje sledi oblikovanje Odreda za specialno delovanje leta 1998 iz Odreda za hitre intervencije 1. specialne brigade MORiS.

Za drugo obdobje je bila značilna uporaba enote za varovanje objektov posebnega pomena in opravljanje nalog hitrega posredovanja. Sestava enote je bila takšna, da je posnemala strukturo pehotnih modelov z močjo odredov,

²⁷ IMET – International Military Education and Training – Program mednarodnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki ga sponzorirajo Združene države Amerike.

²⁸ ISAF – International Security Assistance Force – Mednarodna varnostno podporna sila (Natove sile, ki so delovale v Afganistanu).

²⁹ NTM-1 – NATO training mission Iraq – Natova misija usposabljanja v Iraku.

³⁰ TO-SRS – Teritorialna obramba Socialistične republike Slovenije.

organizacijsko pa je bila precej napredna, saj je bila modularno sestavljena in tudi rodovsko podprta.

V tretjem obdobju so se dogajale organizacijsko-strukturne spremembe, ki so bile ustreznejše za predvidene osnovne naloge specialnega delovanja. Obdobje zaznamujejo intenzivne priprave na mednarodne operacije in misije ter veliko mednarodnega sodelovanja z novimi programi ter normativnimi dokumenti. Konceptualno se je enota hitro in kakovostno približevala sodobnim specialnim enotam zaveznitva in je z njimi tudi intenzivno sodelovala. Medtem je enota dobila tudi sedanje ime.

Leta 2004 se je enota že imenovala tako kot danes. Začele so se prve napotitve njenih pripadnikov v MOM. Enota je imela in še ima sloves odpiranja novih MOM ravno zaradi usposobljenosti in prilagodljivosti. V tem intenzivnem obdobju so sledile v kratkih časovnih razmikih napotitve v operacije v Afganistan, Irak, Bosno, Libanon in Čad. To je bilo obdobje pridobivanja izkušenj in dokazovanja profesionalnosti ter odgovornosti. Naloge, ki so bile opravljane, bi težko opredelili kot specialno delovanje, a vendar je z njimi enota pridobila neprecenljive izkušnje iz delovanja v ekstremnih okoljih in se pomembno povezovala s pripadniki zavezniških specialnih sil. V to obdobje spada tudi iskanje umestitve enote na premici razvoja, saj je bila prerazporejena iz 1. brigade k Izvidniško-obveščevalnemu bataljonu in pozneje k Poveljstvu sil SV. S tem se je zaznamovalo naslednje obdobje razvoja, ki sovpada z intenzivnim prestrukturiranjem zavezniških specialnih sil in s pobudo za njegovo preobrazbo. SV je v tem obdobju svojega razvoja z načrtovanjem in vzpostavitvijo ciljnih zmogljivosti umestila tudi specialne sile, kar je ohranilo zavedanje o njihovem nujnem razvoju. Razvila se je interoperabilnost specialnih sil, veliko je bilo opravljenih usposabljanj in tečajev v tujini s področja specialnega delovanja in drugih specialnosti, ki podpirajo njihovo delovanje. Povečalo se je sodelovanje s tujimi zavezniškimi specialnimi silami v obliki enostranskih, bilateralnih in multilateralnih usposabljanj v Sloveniji in tujini. Po ukinitvi Poveljstva sil je enota prešla h GŠSV, leta 2017, po ponovni vzpostavitvi Poveljstva, pa je postala spet njegova enota. Enota za specialno delovanje je kot kulminacija vsega v tem obdobju začela opravljati misije v Isafu, skladno z njenim poslanstvom. Na teh nalogah se je pokazala dosežena visoka stopnja usposobljenosti, primerljivosti in interoperabilnosti z drugimi zavezniškimi specialnimi silami.

5 Možnosti uporabe specialnih sil v prihodnosti

Kaj naj bi nas čakalo v prihodnosti in kako naj bi se oblikovali prihodnji konflikti ter kako se nanje pripraviti, so teme, na katere odgovarja veliko strokovnjakov po vsem svetu. Pripravljajo se resne študije, ki prikazujejo dogajanje na varnostnem področju v prihodnosti. Tudi na področju specialnega delovanja lahko najdemo veliko literature, ki projicira in poskuša predvideti možnosti uporabe specialnih sil. Po grobem povzetku pregledane literature lahko sklenemo, da so lahko prav specialne sile najbolj prilagodljive na pojavljajoče se asimetrične grožnje v prihodnosti. V splošnem je o operativnem okolju v prihodnosti strnjeno in povzeto v angleških študijah, v katerih se obravnavajo verjetno okolje in pojav mogočih konfliktov od danes pa do leta 2040. V omenjenih študijah je, sicer z angleške perspektive, razčlenjen geostrateški vidik z opisi velesil, novih sil in predvidene dinamike med njimi. Poudarjeni so podnebne spremembe in večplastni vplivi na naše življenje ter dinamiko konfliktov v prihodnosti. Demografija je dejavnik v prihodnosti, ki bo odločal o dogajanju v prihodnosti in ga večinoma tudi usmerjal. Vplivi demografije so večplastni. Že danes vidimo, kakšne razsežnosti lahko ima in kako težko je krizno upravljanje pri demografiji. Avtorji napovedujejo, da bo 60 odstotkov populacije živelo v urbanih mestih. Svetovna populacija naj bi do leta 2029 preseгла 8,3 milijarde. Od tega naj bi jih 6 milijard živelo večinoma ob rečnih ali obmorskih t. i. megamestih (MOD, 2015, str. A-1). Vse to bo vplivalo na razvoj vojsk in njihovo prilagajanje na urbanizacijo. Poleg tega bodo na razvoj vojsk vplivali še globalizacija, razne vitalne zaloge, energenti, ideologije, propadle države, orožje za masovno uničenje, razvoj tehnologije, povezljivost in kibernetski svet (Barno in Bensahel, 2016). Vse to že vpliva na potek in razvoj različnih konfliktov v svetu. Se bomo znali temu prilagoditi in se ustrezno pripraviti na prihodnje izzive? Iz zelo splošnega vidika prihodnosti na svetovni ravni pogledjmo še sedanji čas in splošni pogled možnosti za Slovenijo.

Konflikti v sedanjem času in izredni dogodki tudi v Evropi kažejo na nepredvidljive ter dinamične varnostne razmere. Varnostne sile imajo in bodo imele v prihodnosti zagotovo veliko možnosti, kako reševati take izzive. Znotraj njih imajo specialne sile veliko možnosti in odgovorov na asimetrične grožnje v vseh stopnjah konfliktov.

Slovenija je majhna država znotraj zavezništva z zelo omejenimi viri in zmogljivostmi na varnostnem področju. Ravno zato bi morali razmišljati,

kaj se nam lahko zgodi v prihodnosti in se na to pripravljati. Zavedati pa se moramo tudi svojih nalog in odgovornosti, saj smo del zahodnega sveta in zavezništva. Slovenija velja za zelo varno in varnostno stabilno državo, vendar kaj se bo dogajalo v prihodnosti?

Razvoj specialnih sil SV ima svojo dinamiko. Sile so se že bistveno razvile, vendar se še vedno lahko izboljšajo in iščejo možnosti svojega razvoja, umestitve ter uporabe za narodne in zavezniške potrebe. Menim, da brez aktivnega sodelovanja Enote za specialno delovanje v specialnih operacijah znotraj zavezništva ne more biti dovolj dobrega kakovostnega razvoja. Razvoj večplastno vpliva in zahteva od enote nenehno aktivno strokovno rast ter ohranjanje standardov specialnih sil, ki so v zavezništvu. Pri tem so pomembne povezljivost, interoperabilnost in kredibilnost znotraj skupnosti specialnih sil. Seveda gre pri tem za politično vprašanje in prav politika odloča o tem, kakšne specialne sile želi imeti.

Za tako številčno malo silo, ki želi biti v koraku s standardi specialnih sil zavezništva, opremljenost in delovanje z najnovejšo tehnologijo ne bi smeli biti vprašljivi. Zavedanje tudi znotraj obrambnega podsistema o tem, kaj so in kaj potrebujejo specialne sile, je nujno in ni na taki ravni, kot bi si želeli.

Z direktivo GŠSV je Enota za specialno delovanje opredeljena kot edina enota SV, ki izvaja naloge specialnega delovanja. Glede na velikost enote bi lahko z resnim pristopom v relativnem času vrhunsko in sistemsko opremlili pripadnike Enote za specialno delovanje v vsem spektru delovanja in pri tem stremeli k interoperabilnosti in primerljivosti s podobnimi enotami zavezništva. Znotraj SV pa bi bila, podobno kot so primerljive enote v zavezništvu, Enota za specialno delovanje center uvajanja novosti in glavna sila razvoja ter težnje po izboljšavah na vseh področjih.

Znotraj SV in obrambnega podsistema je prav tako veliko možnosti za izboljšanje. Pridobivanje novih pripadnikov je v zadnjem času zaradi razmer v SV in družbi zahteven proces. Ohranjanje standardov in proces pridobivanja novih operaterjev sta pomembna za razvijanje kulture specialnih sil in nadaljnji razvoj enote. Obveščevalna zagotovitev enoti je prav tako pomemben člen, s katerim se lahko v prihodnosti iščejo rešitve, prav tako s sodelovanjem obveščevalnih agencij.

Izredna pridobitev v Enoti za specialno delovanje v smislu razvoja, kredibilnosti in obveščevalne zagotovitve je t. i. informacijski sistem zavezništva stopnje

»zaupno« (BICES³¹). Ta omogoča enoti vpogled v obveščevalne podatke zavezništva stopnje »zaupno« in njihovo pridobivanje.

Enota za specialno delovanje se uporablja za cilje strateškega ali operativnega pomena za državo. Zaradi tega bi se morala vključiti čez linijo poveljevanja. Temeljna napaka pri dojetanju Enote za specialno delovanje je prepričanje, da iz enote ni predstavnikov na operativni in strateški ravni (to pomeni pri odločevalcih znotraj SV). Napačno prepričanje je zaradi razvojnih stopenj razumljivo. Za nadaljnji resen razvoj enote pa je odsek oziroma predstavnik iz enote na strateško-operativni ravni nujen. S tem bi se bistveno povečalo razumevanje znotraj sistema. Vzpostavljen odsek za specialno delovanje bi se ukvarjal z razvojem specialnega delovanja na strateško-operativni ravni na vseh področjih in ohranjal bi nujne stike z zavezništvom. Enota za specialno delovanje bi čez odsek ohranjala stik z operativno ravni in bi se primarno ukvarjala s specialnim delovanjem na taktični ravni na vseh področjih.

Enota za specialno delovanje je predvsem uporabna v naših razmerah na področju vojaške pomoči, ki je najvišja oblika delovanja specialnih sil, saj vsebuje obvladovanje znanja z vseh drugih področij. Operaterji v bojnih skupinah niso samo strelci, specialne operacije zahtevajo od njih veliko znanja, zrelosti in usposobljenosti z več področij.

Za ponazoritev možnosti uporabe Enote za specialno delovanje, ki naj bi bile združene s strateško-operativnimi cilji države, predstavljam nekaj primerov, ki jih je enota že izvajala v svojih nalogah v obliki vojaške pomoči, z usposabljanjem bilateralnega in multilateralnega sodelovanja z državami in pripadniki specialnih sil na območju zahodnega Balkana ter v mednarodnih operacijah in na misijah v Iraku, Afriki in Afganistanu.

Za natančnejši prikaz navajam besedilo operaterjev iz Enote za specialno delovanje, ki so delovali v nalogi Neomajna odločnost na severu Iraka: »Izvajanje vojaške pomoči, kamor spada usposabljanje oboroženih sil tuje države, spada med ključne naloge specialnega delovanja zato, ker zahteva od pripadnikov in enot, ki jo izvajamo, poleg vrhunske večinske usposobljenosti in profesionalnosti še bistveno več. Izvajanje tovrstnih nalog zahteva sposobnost prilagajanja, iznajdljivost in sposobnost reševanja kompleksnih problemov. Zahteva sposobnost delovanja v neznanem, drugačnem okolju, obvladovanje večšin neverbalne komunikacije in komuniciranja predvsem v tujem jeziku.

³¹ BICES – Battlefield Information Collection and Exploitation System/informacijski sistem zavezništva stopnje »zaupno«.

Zelo pomembna za uspeh je sposobnost empatije in vzpostavljanja ter obvladovanja medosebnih odnosov. Od vojakov, ki usposabljanje izvajamo, terja, da se znajdemo z minimalnimi sredstvi in da smo izjemno prilagodljivi. Tovrstne naloge zahtevajo zrele osebnosti, ki so sposobne razumeti ljudi in kulturo, v kateri delujejo. Enote in posameznike, ki se zmorejo prilagoditi okoliščinam, jih razumeti in situacijo obvladovati na način, da dosežejo cilje, ki izhajajo iz njihovega poslanstva« (SVNKON 01 OIR).

V raznih slovenskih dokumentih najdemo možnosti uporabe specialnih sil SV na taktični ravni z operativnimi strateškimi učinki oziroma temeljna navodila za realno uporabo Enote za specialno delovanje za doseg državnih ciljev. V smernicah Vlade RS za delovanje Slovenije do Zahodnega Balkana sta kot končna cilja navedeni ustvarjanje ugodnega okolja in zastopanje slovenskih narodnih interesov, med katerimi so razvoj pokrajine in doseganje stabilnosti ter varnosti. V luči slovenskega gospodarstva to pomeni prispevanje k razvoju in trajni stabilnosti regije. V teh okvirih lahko vidimo zavzemanje stališča po čim hitrejši vključitvi držav Zahodnega Balkana v zavezniške strukture. V razdelku spodbujanja oblik na področju obrambnega sodelovanja je nakazana možnost sodelovanja s pripadniki SV. V akcijskem načrtu Ministrstva za zunanje zadeve (MZZ) najdemo še natančneje razčlenjene možnosti uporabe Enote za specialno delovanje, seveda predvsem z vidika izvajanj nalog vojaške pomoči. »Z namenom racionalnega in usmerjenega pristopa do držav na Zahodnem Balkanu so bili z nekaterimi državami že podpisani letni programi dvostranskega vojaškega in obrambnega sodelovanja. Leta 2017 bo z državami Zahodnega Balkana sodelovanje potekalo na področjih skupnega interesa« (Akcijski načrt Ministrstva za zunanje zadeve, str. 19). V načrtu najdemo tudi zapise o sodelovanju na področju specialnih enot.

Enota za specialno delovanje je na področju Zahodnega Balkana v zadnjih dveh letih uspešno izvajala svoje poslanstvo ravno iz nalog vojaške pomoči. Njegovo delovanje je vidno tudi v poročilih vlade RS o dejavnostih na Zahodnem Balkanu leta 2016, 51201-1/2017/3, z dne 2. marca 2017. Poudarjeno je sodelovanje na področju vojaških specialnih sil.

Dokumenti na strateški ravni omogočajo uporabo Enot za specialno delovanje na taktični ravni za doseganje strateških ciljev Republike Slovenije. Koliko je to usklajeno in izvajano ciljno, pa ostaja vprašanje. Nedvomno je treba zmožnosti specialnih sil še izboljšati in jih učinkovito uporabiti.

6 Sklep

V hitrem pregledu premice razvoja današnje Enote za specialno delovanje, njene organizacijske strukture, vloge Poveljstva zavezniških specialnih sil v zavezništvu in za članice zavezništva lahko ugotovim, da ima ob pogoju razumevanja političnih vojaških odločevalcev Enota za specialno delovanje dovolj dobre okvire za nadaljnji razvoj. Enota mora stremeti k ohranjanju visokih standardov in ohranjanju t. i. kulture specialnih enot. Ohraniti in negovati mora bojevniški etos in se truditi, da bodo vsi operaterji obvladali taktično znanje iz svoje specialnosti in drugih. Enota ne sme odstopati od standardov. Če hoče biti uporabljena za strateško-operativne naloge, se jih mora zavedati in poznati njihov širši pomen. Vse to predstavlja v usposabljanju izziv in je zahteven proces v razvoju operaterja.

V kratkem opisu specifičnih značilnosti specialnega delovanja smo ugotovili, kako zahteven in pomemben je proces pridobivanja novih operaterjev v Enoti za specialno delovanje. Ohranjanje standardov in skrb za profesionalnost operaterjev je odvisna od enote. Vendar enota za razvijanje interoperabilnosti potrebuje nenehno vpetost v mednarodno okolje tako pri usposabljanju kot pri izvajanju nalog v mednarodnih operacijah in na misijah. Ta stik je nujen tudi z vidika ohranjanja in uvajanja novosti ter socialne mednarodne mreže specialnih enot zavezništva, ki stremi k nadaljnjemu razvoju s področja specialnega delovanja. Šele v zadnjem obdobju razvoja je enota opravljala naloge, ki spadajo k njenemu poslanstvu tudi v mednarodnih operacijah in na misijah. Potreba, da ima enota svoje predstavnike na operativni in strateški ravni, je nujna za pravilen razvoj specialnih sil SV v RS. V nadaljnjem razvoju enote je nujno zavedanje politično-vojaških odločevalcev o tem, kdaj in zakaj uporabiti enoto in ji zagotoviti vire znotraj obrambnega načrtovanja za razvoj zmogljivosti s področja specialnega delovanja. V primerjavi z določenimi zmogljivostmi opremljanje tako majhne enote z interoperabilno opremo za delovanje znotraj zavezništva na področju specialnih sil za obrambni sistem ne bi smelo biti vprašanje.

Nujno je zavedanje o potrebi po razvitih specialnih silah in o tem, kako lahko pomagajo pri obrambnih zmogljivostih države. Viri za razvoj so še najlažji del razvoja, najtežja dela sta človeški dejavnik in ohranjanje standardov operaterjev. V luči sodobnega dogajanja v naši širši okolici je potreba po visoko usposobljenih in opremljenih pripadnikih Enote za specialno delovanje zelo pomembna.

V sklepu ugotavljam, da umeščena enota ni celovito urejena in ne zagotavlja popolnega razumevanja o tem, čemu naj bi bila pravzaprav namenjena. Kot je v nalogi že omenjeno, je trenutna umeščena glede na razvoj SV razumljiva. Poskrbeti pa je treba, da bo enota razumljena tudi na strateški ravni. Tako bi lahko začeli enoto postopoma pravilno uporabljati, torej zgolj za cilje operativnega ali strateškega pomena. Iz tega izhaja tudi veliko nerazumevanja glede potreb po opremljanju in omogočanju razmer za delovanje in iskanje dodatnih možnosti sodelovanja v narodnem in mednarodnem smislu.

V nalogi je razvidno, da poskuša enota slediti usmeritvam razvoja specialnih sil in da je v to vloženo veliko truda. Sledenje trendom in ohranjanja standardov pa je mogoče kakovostno doseči le z večjo umeščeno Enoto za specialno delovanje v ustrezno strukturo zavezništva in SV.

7 Literatura in viri

1. Beršnak, Kristian (2015-17/št. 1). Sodobni vojaški izzivi: Razvoj specialnih sil SV in izkušnje iz Afganistana, publikacija MO RS.
2. Lystrup, Svein (Issue 36, 2015). NATO Legal Gazette, NATO Training and Exercise, NATO.
3. Barno, David, Bensahel, Nora (2016). The Future of the Army, Today, Tomorrow, and The day after Tomorrow. Atlantic Council.
4. Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin, M., Lasič, K. in Unger, M. (2006). Vojaška doktrina. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
5. Jones, L. James (2007). Special Feature, JFQ/issue 45, A Blueprint for Change, Transforming NATO Special Operations.
6. Ehrensvard, Lars (2004). Special Operations-Myths and Facts, Royal Danish Defense College. Copenhagen.
7. MOD – Ministry of Defence, Strategic Trends Programme, Future Character of Conflict (2015). Published by DCDC.
8. MO RS, Slovenska vojska (2017). Struktura sil. <http://www.slovenskavojska.si/struktura/>. 22. maj 2017.

9. MO RS, Slovenska vojska (2017). Struktura SV, Enota za specialno delovanje. <http://www.slovenskavojska.si/struktura/enota-za-specialno-delovanje/>. 16. avgust 2017.
10. NATO (2017) NSHQ Home page Topics. http://www.nato.int/cps/po/natohq/topics_105950.htm. 23. maj 2017.
11. NATO ISTC (2017). Domača stran. International Special Training Centre.
12. NATO Standardization Agency (2009, 2013). Allied Joint Publication (AJP) 3.5. Doctrine for Special Operations. Mons, Belgium: NATO Standardization Agency.
13. NATO, NSHQ (2017). Domača stran. <https://www.nshq.nato.int/nshq>. 23. maj 2017.
14. NATO, Riga Summit Declaration (2006). <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>. 23. maj 2017.
15. NSCC (2008), NATO Special Operation Coordination Centre. <http://proceedings.ndia.org/8880/Iniquez.pdf>. 21. avgust 2017.
16. Revija Obramba (2013). Enota za specialno delovanje ESD. <http://www.obramba.com/novice/ex-yugoslavija/enota-za-specialno-delovanje-esd-slovenske-vojske/>. 12. avgust 2007.
17. Revija Obramba, posebna izdaja, Sile Slovenske vojske, julij 2008.
18. Rode, Beršnak, Langerholc (2011). Enota za specialno delovanje Slovenske vojske – odgovor na sodobne izzive. Sodobni vojaški odzivi. November 2011, 13/št. 3.
19. Slovenska vojska (2015). SV v severnem Iraku – vtisi pripadnikov prvega slovenskega kontingenta misije Neomajna odločnost, Blok. <http://slovenskavojska.blogspot.si/?view=classic>. SVNKON01 OIR, 23. avgust 2017.
20. SOTG Manual, NATO, NSHQ 80-003 (2015). Allied Publication.
21. Ukaz za vzpostavitev sistema poveljevanja in kontrole v SV, št. 8040-1/2017-3, 20. april 2017, MO RS/SV.
22. USSOCOM (2000-2006). <http://www.socom.mil/about/sof-truths>. 2. junij 2017.
23. Varen svet (2017). Polkovnik Uroš Paternus, poveljnik Enote za specialno delovanje Slovenske vojske. <http://www.varensvet.si/polkovnik-urospaternus-poveljnik-enote-za-specialno-delovanje-slovenske-vojske/>. 16. avgust 2017.

24. Vlada RS (2017). Akcijski načrt za delovanje RS do Zahodnega Balkana v letu 2017. 510-58/2017/7.
25. Vlada RS (2017). Smernice za delovanje RS do Zahodnega Balkana.
26. Vlada RS (2017). Poročilo o dejavnostih Republike Slovenije na Zahodnem Balkanu v letu 2016 in o uresničevanju Smernic za delovanje Republike Slovenije do Zahodnega Balkana. 51201-1/2017/3.
27. McRaven H., William (1993). The Theory of Special Operations. Naval Postgraduate School.